

Elżbieta Szymańska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

UWARUNKOWANIA WZROSTU KONKURENCYJNOŚCI PRODUKCJI ŻYWCA WIEPRZOWEGO W POLSCE*

1. Wstęp

Produkcja wieprzowiny stanowi jeden z najważniejszych kierunków produkcji w rolnictwie wielu krajów. W okresie ostatnich 35 lat obserwuje się intensywny jej rozwój, który wynika ze zwiększonej konsumpcji białka zwierzęcego oraz przyrostu ludności na świecie. Od roku 1970 liczba ludności wzrosła o ponad 2,5 mld osób, a spożycie mięsa wieprzowego zwiększyło się z 9,2 kg do 15,9 kg na osobę [Pejsak 2005]. W tej sytuacji produkcja wieprzowiny wzrosła z 35,8 mln ton w 1970 r. do 100,9 mln ton w 2004 roku. Szacuje się, że do 2015 r. spożycie tego gatunku mięsa zwiększy się do 17,9 kg na osobę, a produkcja do 130 mln ton [Roppa 2005].

Do czołowych producentów trzody chlewnej należą: Chiny, Unia Europejska, USA, Brazylia i Kanada. W roku 2004 Chiny wyprodukowały 47,8% światowej wieprzowiny. Największymi eksporterami tego gatunku mięsa są: Unia Europejska, Kanada i USA (tab. 1). Ich eksport w 2004 r. stanowił 65% całkowitego eksportu wieprzowiny. Do największych importerów wieprzowiny zalicza się natomiast Japonię, Rosję i USA.

Polska należy do najważniejszych producentów trzody chlewnej w Unii Europejskiej. Pod względem pogłowia zajmuje trzecie miejsce w Europie (po Niemczech i Hiszpanii) i ósme w świecie. Udział polskiej wieprzowiny stanowi 9,7% produkcji UE i około 2,3% produkcji światowej tego gatunku mięsa [Pejsak 2005]. Ponadto od połowy lat dziewięćdziesiątych Polska jest eksporterem netto wieprzowiny.

---

*Praca finansowana ze środków na naukę w latach 2005-2007 jako projekt badawczy nr 2 P06Z 079 29.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki produkcji trzody chlewnej na świecie w 2004 roku

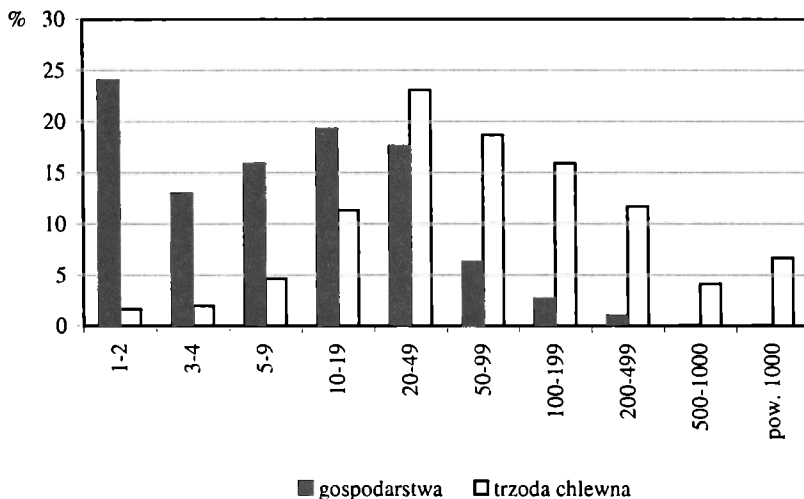
Wyszczególnienie	Chiny	EU-25	USA	Brazylia	Kanada
Produkcja trzody (w mln ton)	48 224	21 001	9 340	2 679	1 970
Natężenie chowu (w szt./km ²)	48,9	47,0	6,3	3,8	1,4
Spożycie (w kg/osobę)	36,4	44,0	31,6	12,2	32,2
Eksport (w mln ton)	330	1 250	938	500	960
Import (w mln ton)	88	70	506	11	1

Źródło: [Roppa 2005].

Celem opracowania było określenie najważniejszych uwarunkowań wzrostu konkurencyjności produkcji trzody chlewnej w Polsce. Analizą objęto koncentrację stad, skalę chowu zwierząt, koszty produkcji oraz mięsność tusz wieprzowych. W badaniach wykorzystano dane statystyczne GUS i FAO oraz dostępną literaturę polską i zagraniczną z tego zakresu.

2. Skala produkcji żywca wieprzowego i koncentracja stad

Skala chowu trzody chlewnej w polskich gospodarstwach jest obecnie niska w stosunku do największych producentów tego gatunku zwierząt w Unii Europejskiej. Wynika to głównie z rozdrobnionej struktury agrarnej. Według danych spisu rolnego z 2002 r. chowem trzody zajmowało się 760,6 tysięcy gospodarstw, w tym prawie 1/4 pogłowia znajdowała się w gospodarstwach o powierzchni do 5 ha. W gospodarstwach o obszarze od 5 do 15 ha zarejestrowano 35,6% pogłowia, a w przedsiębiorstwach powyżej 100 ha 13,4% tego gatunku zwierząt.

Rys. 1. Struktura gospodarstw według skali chowu trzody chlewnej w Polsce w 2002 roku

Źródło: [Kozera, Golaś 2005].

Pod wpływem tendencji światowych i wymagań rynku w ostatnim okresie w Polsce obserwuje się powolną koncentrację produkcji trzody chlewnej. W roku 1996 ponad 63% gospodarstw utrzymywało od 1 do 9 sztuk tego gatunku zwierząt (rys. 1). W roku 2002 odsetek gospodarstw o tak niskiej skali produkcji zmniejszył się o 10 punktów procentowych. Ponadto zwiększył się udział gospodarstw liczących powyżej 100 sztuk trzody chlewnej z 1,2 do 3,9%. W tych gospodarstwach według danych spisu rolnego w 1996 r. znajdowało się 20,8% trzody chlewnej, a w 2002 r. 38,5%. W tej sytuacji średnia wielkość pogłowia przypadająca na jedno gospodarstwo w Polsce wzrosła z 16 do 23 sztuk.

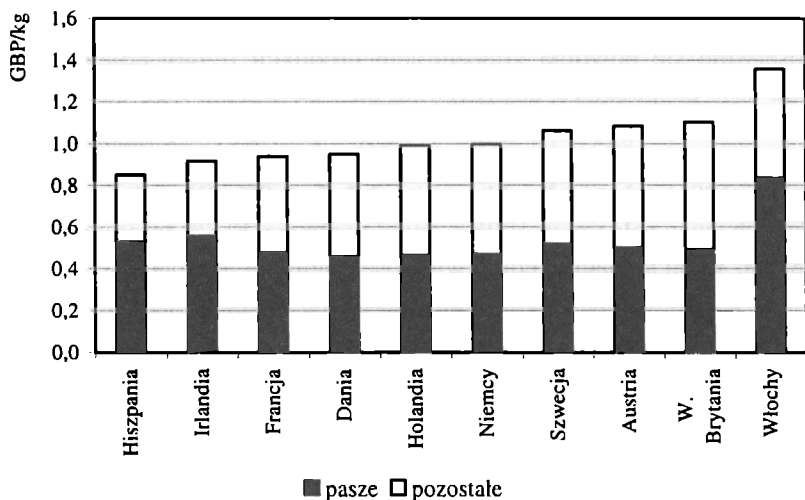
Koncentracja stad i wzrost skali produkcji sprzyjają wprowadzaniu nowych technologii i postępu genetycznego, wpływają na obniżenie kosztów wytwarzania, wzrost wydajności pracy i poprawę jakości tusz wieprzowych. Poziom koncentracji pogłowia trzody chlewnej w Polsce w stosunku do czołowych producentów jest jednak nadal kilkudziesięciokrotnie niższy. W roku 2001 w Unii Europejskiej 10,3% gospodarstw z trzodą chlewną utrzymywało stada liczące ponad 400 sztuk zwierząt. W tych gospodarstwach znajdowało się około 85% trzody chlewnej. W roku 2003 w Danii 3% gospodarstw utrzymywało stada powyżej 5000 sztuk, które obejmowały 19% pogłowia. W Stanach Zjednoczonych taki sam odsetek gospodarstw utrzymywał aż 53% pogłowia [Zawadzka 2005]. Zbyt wysoka koncentracja trzody chlewnej i duża skala produkcji nie są jednak wskazane ze względu na ujemne oddziaływanie na środowisko naturalne.

3. Koszty produkcji żywca wieprzowego

Ważnym elementem konkurencyjności są koszty produkcji żywca wieprzowego. Najniższe koszty produkcji odnotowano w Brazylii, Kanadzie i USA, a wśród krajów UE w Hiszpanii (rys. 2).

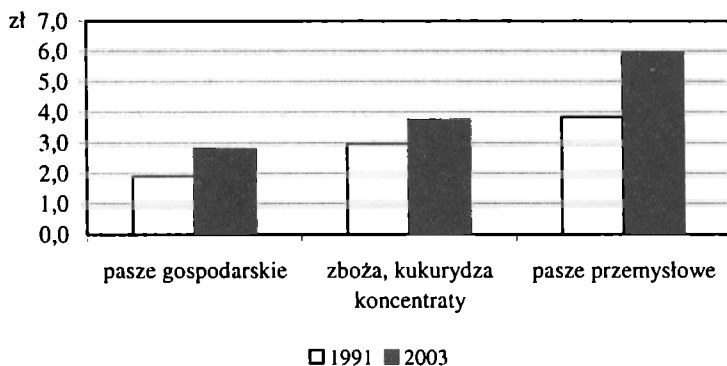
Największy udział w tych kosztach stanowią pasze. W tej sytuacji kraje, które produkują tanie zboża, mogą konkurować pod względem kosztów produkcji trzody chlewnej na rynku światowym. Z badań S. Okularczyk [2004a] wynika, że w Polsce najniższe koszty żywca wieprzowego występowały w gospodarstwach o małej skali produkcji, tuczących świnie paszami gospodarskimi z dużym udziałem pasz objętościowych soczystych (rys. 3). W gospodarstwach specjalistycznych żywiących trzodę chlewną własnymi zbożami i kukurydzą z dodatkiem koncentratów koszty produkcji były wyższe. W roku 2003 średnio wynosiły one 3,75 zł. Najwyższe koszty odnotowano w przedsiębiorstwach stosujących pasze przemysłowe w żywieniu (rys. 3).

Obok dużego rozdrobnienia chowu zwierząt ujemnie na koszty produkcji trzody chlewnej w kraju wpływa mała rotacja stad. Wynika ona głównie z niskiej produktywności loch. Duże obciążenie kosztów produkcji tuczników kosztami utrzymania stada loch negatywnie wpływa na opłacalność produkcji i konkurencyjność

Rys. 2. Koszty produkcji 1 kg wieprzowiny w wybranych krajach UE w 2003 roku

Źródło: [Flower 2004].

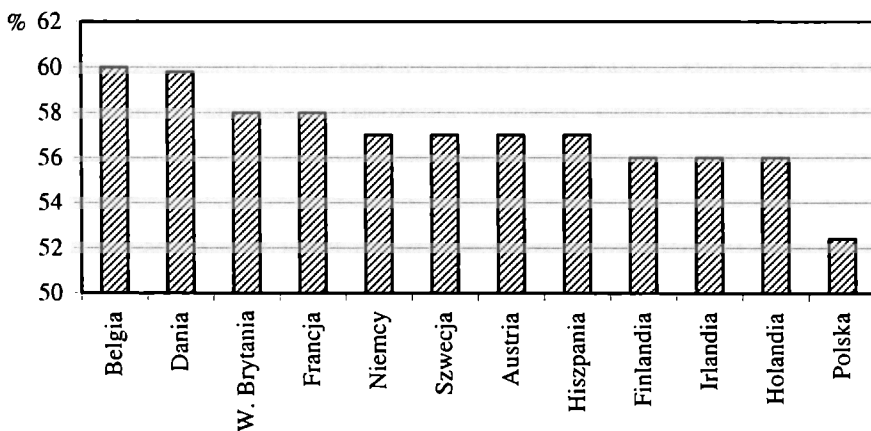
Rys. 3. Koszty produkcji 1 kg żywca wieprzowego w gospodarstwach stosujących różne pasze

Źródło: [Okularczyk 2004a].

cenową krajowego żywca wieprzowego. Badania S. Okularczyk [2004b] wykazały, że w 2003 r. koszt utrzymania lochy wahał się od 995 zł do 1560 zł. Przy sprzedaży 14 tuczników koszty te w przeliczeniu na 1 tuczniaka stanowiły 98 zł, a przy sprzedaży 22 tuczników były niższe o 35 zł. W tej sytuacji mała liczba odchowanych i sprzedanych tuczników od jednej lochy, która przeciętnie w Polsce wynosi 14 sztuk, ujemnie wpływa na konkurencyjność produkcji żywca wieprzowego. W innych krajach Unii Europejskiej od 1 lochy sprzedaje się od 20 do 22 sztuk tuczników.

4. Jakość żywca wieprzowego

W warunkach nasilającej się konkurencji na rynku mięsnym coraz większe znaczenie przypisuje się jakości surowca przeznaczonego do przerobu i konsumpcji. W tym zakresie w Polsce dokonał się istotny postęp. Jeszcze w 1993 r. przeciętna zawartość mięsa w tuszach wieprzowych wynosiła 43%, a w 2004 r. już 52,4%. W hodowli zarodowej mięsność tusz wieprzowych rasy wielkiej białej polskiej i polskiej białej zwistouchkiej wzrosła do prawie 58%. W porównaniu z czołowymi producentami trzody chlewnej w Unii Europejskiej te wyniki są jednak znacznie słabsze. W roku 1997 średnia zawartość mięsa w tuszach wieprzowych w Holandii, Irlandii i Finlandii wynosiła 56%, w Danii 59,8%, a w Belgii 60% (rys. 4). Bardzo istotne różnice występują także w zakresie struktury klas tusz wieprzowych. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych w Danii 95,5% tusz wieprzowych zakwalifikowano do klasy E, w Wielkiej Brytanii 82,5%, a w Holandii 61,9% [Koćwin-Podsiadła, Krzęcio 2005b]. W klasach R, O i P udział tusz był minimalny i wynosił 2,7% w Wielkiej Brytanii i 3,9% w Holandii. W Polsce w zakładach stosujących poubojową ocenę tusz wieprzowych w pierwszym kwartale 2005 r. udział tusz w klasie E stanowił 32,3%, a w klasach O i P aż 7,5%. W tej sytuacji konkurencyjność gospodarstw trzodowych w Polsce pod względem jakości surowca jest nadal ograniczona. Zmniejsza to możliwości eksportowe polskich producentów.

Rys. 4. Przeciętna mięsność tusz wieprzowych w wybranych krajach UE w 1997 roku

Źródło: [Koćwin-Podsiadła, Krzęcio 2005b].

5. Wnioski

1. W Polsce występują duże rezerwy w zakresie koncentracji chowu trzody chlewnej i wzrostu skali produkcji żywca wieprzowego. Duże rozproszenie chowu tego gatunku zwierząt obniża wydajność pracy, wpływa na wzrost kosztów produkcji, ogranicza wprowadzanie nowych technologii i postęp genetyczny.

2. Zagrożeniem dla większości producentów w Polsce są wysokie koszty produkcji, w których największy udział stanowią pasze. Ze względu na wysokie ceny pasz przemysłowych w żywieniu trzody chlewnej rolnicy powinni bazować na tańszych paszach własnej produkcji. Ponadto konieczne są dalsze prace hodowlane zwiększające produktywność loch.

3. W celu sprostania konkurencji na rynku europejskim i światowym w zakresie jakości żywca wieprzowego rolnicy muszą zintensyfikować prace nad mięsnością tuczników w Polsce. Pozytywne zmiany w tym zakresie odnotowano w hodowli zarodowej, gdzie zawartość mięsa w tuszach ras matecznych wzrosła do 58%.

Literatura

- Fowler T., *Pig Cost of Production in Selected EU Countries*, <http://www.bpex.org>, 2004.
- Kozera M., Gołaś Z., *Skutki wzrostu natężenia produkcji trzody chlewnej a środowisko naturalne*, „Trzoda Chlewna” 2005 nr 10.
- Okularczyk S., *Optymalność produkcji trzody chlewnej w 2003 roku i jej uwarunkowania*, „Trzoda Chlewna” 2004b nr 3.
- Okularczyk S., *Optymalność tuczu świń*, „Trzoda Chlewna” 2004a nr 2.
- Pejsak Z., *Sytuacja na światowym i europejskim rynku żywca wieprzowego z uwzględnieniem pozycji Polski*, [w:] *Prowadzenie i rozwój gospodarstw specjalizujących się w produkcji żywca wieprzowego w aspekcie racjonalizacji wykorzystania podstawowych czynników produkcji i zgodnie z wymogami UE*, red. R. Kołacz, Polnet, ADT Projekt, PIWet, Poznań 2005.
- Roppa L., *Global Meat Production – 2005 Banff Pork Seminar*, <http://www.albertapork.com>, 2005.
- Zawadzka D., *Koncentracja pogłowia trzody w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Stanach Zjednoczonych*, „Trzoda Chlewna” 2005 nr 1.

CONDITIONS OF COMPETITIVENESS INCREASE OF PIG PRODUCTION IN POLAND

Summary

The aim of the study is to estimate the most important conditions of competitiveness increase in Poland. Research shows that competitiveness on the world pork market is getting stronger. To cope with it Polish producers have to enlarge concentration of herds and the scale of production. An essential condition is a reduction of production costs and also improvement of pig meat quality.